

Zakład Pielęgniarstwa Środowiskowego, Wydział Opieki i Oświaty Zdrowotnej
Śląska Akademia Medyczna
Unit of Environmental Nursing, School of Health Care and Education
Medical University of Silesia
40-752 Katowice

GRAŻYNA FRANEK, HANNA CHŁOPECKA, MARIANNA CABAJ,
IWONA CIERPIAŁ

***Evaluation of the state of knowledge about hepatitis C among carriers
and the ill***

**Ocena stanu wiedzy na temat wirusowego zapalenia wątroby typu C wśród nosicieli
i chorych**

Wirusowe zapalenie wątroby typu C stanowi obecnie jedną z najniebezpieczniejszych epidemii. Bywa ono nazwane „cichą epidemią”, ponieważ można być zakażonym i nie zdawać sobie sprawy z tego faktu. Wyraźne symptomy pojawiają się bowiem dopiero w końcowych stadiach uszkodzenia wątroby. Proces ten, jeśli do niego dochodzi może trwać dziesiątki lat. / 1/

Czynnikiem patogennym jest odkryty w latach osiemdziesiątych wirus zakażenia wątroby typu C. Pierwotnym gospodarzem i miejscem reprodukcji wirusa HCV jest człowiek. Jest on jedynym, prócz szympanсів organizmem wrażliwym na to zakażenie. Jest on również głównym źródłem infekcji, bądź jako chory, bądź jako zdrowy nosiciel tego wirusa. / 2/

Na podstawie obecnego stanu wiedzy medycznej można stwierdzić następujące sposoby przenoszenia infekcji:

- transfuzje krwi lub preparatów krwiopochodnych
- dożylnie wstrzykiwanie narkotyków
- donosowe zażywanie kokainy
- zakłucia igłami
- wykonywanie tatuaży i przekłuwanie ciała / peercig /
- wewnątrzrodzinną transmisję HCV
- transmisję infekcji matka / chora lub nosicielka / - dziecko
- kontakty seksualne
- transplantacje narządów
- dializoterapie

Zapalenie wątroby wywołane infekcją wirusową typu C powoduje stan zapalny, uszkodzenie, a wreszcie bliznowacenie tkanek wątroby. / 3 /

Do późnych następstw należą marskość wątroby oraz rak wątroby, będące powodem niewydolności tego narządu. Do postaci poza wątrobowych zakażenia HCV zalicza się choroby endokrynologiczne, w których wirus typu C może mieć znaczenie etiopatogenetyczne. / 3 /

Z dotychczasowych danych wynika, że „cicha epidemia” objęła zakażeniem już ponad dziewięć milionów Europejczyków i cztery miliony Amerykanów. Według szacunkowych danych WHO, na świecie jest już ponad 170 milionów nosicieli.

Niepokojący jest fakt, iż nawet osoby zakażone wirusem HCV, często wiedzą niewiele na temat swojej choroby, stanowiąc tym samym zagrożenie dla innych.

W świetle powyższych danych nasuwa się przekonanie o pilnej potrzebie edukowania ludzi, głównie w zakresie profilaktyki choroby.

Celem badań była ocena stanu wiedzy na temat wirusowego zapalenia wątroby typu C wśród zakażonych chorych i nosicieli wirusa.

NARZĘDZIE BADAWCZE

Narzędzie badawcze stanowiła anonimowa ankieta, której pytania miały charakter zamknięty. W każdym pytaniu możliwe było udzielenie jednej lub kilku odpowiedzi. Do analizy ankiety zastosowano arkusz kalkulacyjny Excel Microsoft Office 2000.

Wyniki badań zostały opracowane z uwzględnieniem nie wpływu: płci, wieku badanych, poziomu wykształcenia i jego kierunku oraz czasu trwania choroby.

W narzędziu badawczym uwzględniono cztery kategorie pytań obejmujące:

- wiedzę ogólną na temat WZW typu C
- metody żywienia w WZW typu C
- transmisję matka / chora lub nosicielka / - dziecko
- źródła zakażenia i prewencja

GRUPA BADAWCZA

Badanie zostało przeprowadzone wśród 60 pacjentów Przychodni Hepatologicznej Szpitala Obserwacyjno- Zakaźnego w Bytomiu oraz członków Stowarzyszenia Niesienia Pomocy Osobom ze Schorzeniami Wątroby, „Alt” w Bytomiu.

Wiek pacjentów kształtował się w przedziale 18 do powyżej 55 lat.

WYNIKI I OMÓWIENIE

Analiza wyników badań wykazała różnice w świadomości osób różnych płci na temat wirusa HCV i choroby przez niego wywoływanej. Kobiety biorące udział w badaniach odpowiedziały prawidłowo na 60% pytań. Gorsze wyniki w skali całej ankiety uzyskali mężczyźni. Prawidłowych odpowiedzi udzielili tylko w 46%. W pytaniach dotyczących wiedzy ogólnej na temat wirusowego zapalenia wątroby typu C pytano o objawy rozwijającej się choroby, jej powikłań i diagnostyki. Z analizy wynika, że w 68% pytań kobiety wykazały się podstawową wiedzą z tego zakresu, natomiast mężczyźni udzielili poprawnych odpowiedzi w 51% pytań.

W grupie pytań dotyczących źródeł zakażenia wirusem HCV oraz metod prewencji kobiety uzyskały 13% przewagę nad mężczyznami. Natomiast pytania związane z transmisją infekcji HCV na drodze matka / chora lub nosicielka / - dziecko okazały się zbyt trudne dla obu płci. Wśród ankietowanych kobiety udzieliły prawidłowych odpowiedzi w 45% pytań, mężczyźni tylko w 25%.

Oceniając kategorie pytań z zakresu żywienia w WZW typu C można stwierdzić, że niezależnie od płci prawie połowa respondentów nie znała odpowiedzi na podstawowe pytania.

Analiza rozpatrywanych kategorii z uwzględnieniem czynnika płci wykazała, iż kobiety posiadały większy zasób wiedzy w każdej z nich, co wiąże się najprawdopodobniej z ich troską o zdrowie własne i rodzinę. Uwzględniając czynnik wieku osób zarażonych na stan wiedzy o chorobie można stwierdzić, że w kategorii pytań dotyczących wiedzy ogólnej na temat wirusa HCV oraz chorób przez niego wywoływanych wykazano znaczne różnice w zakresie poprawności odpowiedzi. Osoby należące do grupy wiekowej od 18 do 25 lat uzyskały wynik najwyższy-

31%. Natomiast najniższy wynik- 21% uzyskały osoby w wieku 40 – 55 lat.

Analizując wyniki dotyczące pytań o źródła zakażenia wirusem HCV oraz metody prewencji można stwierdzić, że najwięcej informacji w tym zakresie mają ludzie najmłodszy w badanej grupie – 30% prawidłowych odpowiedzi, natomiast najmniej uzyskano ich w grupie wiekowej 40- 55 lat- 20%.

Pytania dotyczące transmisji infekcji HCV na drodze matka / chora lub nosicielka / - dziecko wykazały podobny rozkład prawidłowych odpowiedzi, jak w poprzednio rozpatrywanych kategoriach. Najlepszy wynik uzyskała grupa w wieku 18- 25 lat.

Duży niepokój może wywołać 22% wynik uzyskany w przedziale wiekowym od 26 do 39 lat, który mimo iż respondenci znajdują się w wieku prokreacyjnym wykazują małe zainteresowanie zdrowiem potencjalnego potomstwa.

Oceniając metody odżywiania w WZW typu C dość wysoki wynik uzyskała grupa osób w przedziale wiekowym 18- 25 lat. Udzielili oni poprawnych odpowiedzi na 38% pytań z tego zakresu. Natomiast najmniejszym zasobem wiedzy w tym zakresie wykazała się grupa w przedziale wiekowym 40 – 55 lat.

Analiza uzyskanych odpowiedzi wskazuje na duże różnice w świadomości osób należących do poszczególnych grup wiekowych. Najwięcej poprawnych odpowiedzi udzielili najmłodszy badani.

Wyniki badań analizowane były również w zależności od poziomu wykształcenia respondentów /wykształcenie wyższe, średnie i zawodowe/.

W kategorii pytań dotyczących wiedzy ogólnej wyniki w poszczególnych grupach okazały się niemal identyczne. Najwięcej poprawnych odpowiedzi wskazali respondenci z wykształceniem średnim- 35%. Najmniej z wykształceniem zawodowym- 31%.

W kategorii pytań dotyczących prewencji i źródeł zakażenia respondenci z wykształceniem średnim uzyskali najwyższy wynik. Natomiast osoby z wykształceniem wyższym i zawodowym uzyskały jednakowe wyniki wynoszące 32% poprawnych odpowiedzi.

Pytania dotyczące transmisji infekcji HCV na drodze matka / chora lub nosicielka /- dziecko wykazały 6% przewagę u respondentów z wyższym wykształceniem nad pozostałymi grupami.

Również w kategorii z zakresu metod żywienia w WZW typu C analiza wykazała znaczną przewagę osób z wykształceniem wyższym nad pozostałymi grupami / 39% prawidłowych odpowiedzi /.

Oceniając wpływ czasu trwania choroby na pogłębianie wiedzy z zakresu WZW typu C wykazano nieznaczny, ale sukcesywny jej wzrost wraz z długością czasookresu jej trwania.

W grupie osób chorujących od 2 do 5 lat wykazano 3% wzrost prawidłowo zakreślonych odpowiedzi. Grupa osób, u której choroba trwa od 6 do 10 lat uzyskała 20% rezultat. Natomiast największy zasób wiedzy posiadają respondenci najdłużej chorujący.

W grupie pytań dotyczących źródeł zakażenia wirusem HCV oraz metod prewencji poziom wiedzy na temat choroby również wzrastał wraz z upływem czasu jej trwania.

W kategorii pytań dotyczących transmisji infekcji HCV na drodze matka /chora lub nosicielka/ - dziecko uzyskano interesujące wyniki. Grupa respondentów chorująca powyżej 11 lat poprawnie zakreśliła aż 40% odpowiedzi. Natomiast osoby chorujące od 2 do 5 lat wskazały je prawidłowo w 15%.

Kategoria pytań dotycząca metod żywienia w WZW typu C okazała się wyrównana we wszystkich grupach chorych, niezależnie od długości trwania choroby.

Wśród ankietowanych osób zakażonych wirusem WZW typu C wyróżniono grupy osób:

- ⇒ Pracowników służby zdrowia oraz z wykształceniem poza medycznym.
- ⇒ W pytaniach dotyczących wiedzy ogólnej na temat choroby grupa osób z wykształceniem medycznym uzyskała 8% przewagę- prawidłowo odpowiedzieli na 64% pytań.
- ⇒ Osoby z wykształceniem poza medycznym bardzo dobrze poradziły sobie z pytaniami dotyczącymi podstawowych informacji o chorobie. Prawidłowo odpowiedziały na 56% pytań ankietowych.

W grupie pytań dotyczących źródeł zakażenia i metod prewencji osoby z wykształceniem medycznym udzieliły 57% prawidłowych odpowiedzi, co nie stanowi zadowalającego wyniku. Pracownicy medyczni nie potrafili odpowiedzieć na 43% pytań dotyczących podstawowych informacji z zakresu profilaktyki i dróg szerzenia się wirusa HCV.

Pytania dotyczące transmisji infekcji HCV na drodze matka / chora lub nosicielka/ - dziecko przysporzyły problemu obu grupom. Respondenci z wykształceniem medycznym odpowiedzieli prawidłowo na 42% pytań, natomiast osoby z wykształceniem poza medycznym w 36% .

Oceniając kategorię dotyczącą metod żywienia w WZW typu C analiza badań wykazała, że osoby z wykształceniem poza medycznym lepiej znają zasady żywienia w chorobie / 53% prawidłowych odpowiedzi/ niż pracownicy medyczni / 48% prawidłowych odpowiedzi/.

WNIOSKI

1. Kobiety posiadają większy zasób wiedzy na temat WZW typu C niż mężczyźni - prawidłowo odpowiedziały na 60% pytań zawartych w ankiecie. Mężczyźni natomiast mieli trudności z prawidłowym wskazywaniem odpowiedzi we wszystkich kategoriach pytań.
2. Obie badane grupy /mężczyźni i kobiety/ wykazały się dużymi brakami wiedzy w zakresie transmisji infekcji na drodze matka /chora lub nosicielka /- dziecko.
3. Zakres posiadanej wiedzy wśród respondentów zróżnicowany jest w zależności od ich wieku. Najwięcej prawidłowych odpowiedzi wskazali ankietowani należący do przedziału wiekowego od 18 do 25 lat.
4. Poziom wykształcenia badanych nie ma istotnego wpływu na zasób wiedzy na temat choroby. Niewielki też jest przyrost wiedzy w grupie pacjentów, którzy chorują najdłużej w porównaniu z pozostałymi grupami.
5. Porównując stan wiedzy na temat choroby respondentów z wykształceniem medycznym i poza medycznym uzyskano tylko niewielką różnicę w tym zakresie na korzyść pracowników służby zdrowia.

POSTULATY

1. Wyniki osiągnięte przez wszystkich badanych respondentów wskazują na dużą potrzebę edukowania pacjentów zarażonych wirusem HCV.
2. Należy zwiększyć poziom wiedzy u pracowników medycznych w zakresie wiedzy merytorycznej i metod edukacji zarówno w stosunku do osób zarażonych wirusem HCV jak również ogółu społeczeństwa.

PIŚMIENNICTWO

Everson G, Weinberg H.: Jak żyć z wirusowym zapaleniem wątroby typu C. Wydawnictwo Muza S.A. Warszawa 2002.

Rudkowski Z.: Choroby zakaźne i pasożytnicze u dzieci. Wydawnictwo Lekarskie PZWL Warszawa 2001

STRESZCZENIE

Wirusowe zapalenie wątroby typu C stanowi obecnie jedną z najniebezpieczniejszych epidemii. Bywa ona też zwana „cichą epidemią”, ponieważ ujawnienie się objawów chorobowych może nastąpić dopiero po wielu latach od momentu zakażenia.

Wirus WZW typu C doprowadzić może do marskości wątroby lub do rozwoju pierwotnego raka wątroby.

Badanie ankietowe osób zakażonych / chorych i nosicieli / miało na celu ocenę stanu ich wiedzy ogólnej na temat choroby, metod żywienia w chorobie, transmisji matka / chora lub nosicielka/- dziecko, źródeł zakażenia i prewencji.

Grupę badawczą stanowili pacjenci Przychodni Hepatologicznej Szpitala Obserwacyjno-Zakaźnego w Bytomiu oraz członkowie Stowarzyszenia Niesienia Pomocy Osobom ze Schorzeniami Wątroby, „Alt” w Bytomiu.

Wyniki osiągnięte przez wszystkich badanych respondentów wykazały, iż kobiety posiadają znacznie większy zasób wiedzy na temat wirusowego zapalenia wątroby typu C niż mężczyźni. Obie grupy badane/ kobiety i mężczyźni / posiadają bardzo niewielki zakres wiedzy w zakresie transmisji infekcji matka-dziecko.

Pacjenci z wykształceniem medycznym wykazali się tylko nieznacznie większym zasobem wiedzy niż grupa badawcza z wykształceniem poza medycznym, natomiast w zakresie żywienia wiedza ich jest niewystarczająca. Osiągnięte wyniki postulują dużą potrzebę edukacji pacjentów zakażonych wirusem HCV zarówno pochodzących ze środowiska medycznego, jak i poza medycznego.

SUMMARY

Nowadays hepatitis C constitutes one of the most dangerous epidemic, that is why, it is often referred to as “quiet epidemic” because the symptoms – effects of hepatitis C might appear several years after the infection. Hepatitis C Virus might lead to liver cirrhosis or the development of liver cancer. The surveys conducted among the infected, the ill and the carriers were to evaluate the state of their knowledge about hepatitis C, methods of nourishment, transmission mother / the ill or carrier /child, the roots of infection and prevention.

The respondents of the survey were patients of Hepatitis Ambulatory which is a unit of Hospital of Infectious Diseases and Observation in Bytom as well as the members of Association Alf in Bytom which is helping people suffering from liver diseases.

The results of the respondents show that women possess wider knowledge about hepatitis C than men. However, both groups: women and men have limited knowledge as far as transmission of the infection between mother and a child.

Patients with medical background possessed only slightly wider knowledge in comparison to patients without proper medical education. However, as far as nourishment is concerned both groups had very limited knowledge.

The results of the surveys stress the need of better and wider education among patients suffering from hepatitis C as well as people from medical environment and other backgrounds.